

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СПОРТУ ДЛЯ ВСІХ

Світлана Мальона, Віталій Кіндрачук
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника"

Анотація

В статті теоретически обґрунтована педагогічна система управління розвитком спорту для всіх в освіті України в сучасних соціально-економічних умовах. Визначені тенденції та суперечності існуючих підходів до розвитку спорту для всіх в Україні, а також склад, структура, принципи та механізми педагогічної системи управління розвитком спорту для всіх.

Ключевые слова: спорт для всіх, педагогічна система, управління

Annotation

The paper theoretically grounded teaching management system development of sport for all in the education of Ukraine in the current socio-economic conditions. The tendencies and contradictions of the existing approaches to the development of sport for all in the Ukraine and the composition, structure, principles and mechanisms of educational management development of sport for all.

Key words: sport for all, teaching system, administration.

Постановка проблеми. Світова спільнота визнає, що «Відповідні можливості для занять спортом, надані всім, можуть як покращити фізичне і ментальне здоров'я людини з мінімальними витратами, так і призвести до значимого соціального розвитку суспільства» [7].

Завдяки концепції спорту для всіх кількість фізично-активних громадян досягає в розвинених європейських країнах 40-70% [4]. У той же час, в доповіді Президента України у 2002 році вказувалося, що всього лише 8-10% населення України залучено до спортивно-оздоровчих занять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Волков Л.В. [4] відзначає, що в останні роки була проведена велика робота з реорганізації органів управління фізичною культурою і спортом України, значно збільшився обсяг фінансування спортивної сфери. Однак, на думку Р. Г. Гостева [5], П. К. Дуркіна [6], А. А. Ісаєва [8], зусилля з модернізації сформованої системи управління фізичною культурою і спортом позитивно відображаються на розвитку спорту вищих досягнень. У той же час, розвиток загальнодоступного спорту залишається на низькому рівні і не відповідає потребам суспільства.

Створення сучасної системи ефективного управління розвитком спорту для всіх в Україні представляє собою не організаційно-фінансову, а наукову про-

блему, потребує теоретико-методологічного обґрунтування.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю вирішення суперечностей між існуючими знаннями про теоретико-методологічні принципи та технології сформованої системи управління фізичної культури і спорту в Україні і відсутністю відповідних принципів і рішень щодо розвитку спорту для всіх.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічної системи управління розвитком спорту для всіх в освіті України в сучасних соціально-економічних умовах.

Для досягнення мети дослідження передбачалося вирішення наступних завдань:

1) аналіз наукової літератури з визначення тенденцій та протиріч існуючих підходів до розвитку спорту для всіх в Україні;

2) визначити склад, структуру, принципи і механізми педагогічної системи управління розвитком спорту для всіх

Результати дослідження та їх обговорення. Розроблена нами система соціально-педагогічного управління розвитком спорту для всіх складається з двох частин - теоретико-методологічного обґрунтування та організаційно-практичної розробки муніципальної спортивно-оздоровчої програми.

Дана система оптимізована на виконання такої мети, як розвиток спорту для всіх, а оцінка досягну-

того результату здійснюється як згідно об'єктивних факторів (статистичні показники збільшення чисельності фізично-активних індивідів), так і – суб'єктивних (формування особистісно-ціннісного ставлення до спорту і здоров'я).

Система складається з системоутворюючого фактора і 4-х підсистем:

- «Особистість»,
- «Держава»,
- «Суспільство»,
- «Технології».

Підсистема «*Особистість*» безпосередньо пов'язана з механізмом саморозвитку спорту для всіх, що базується на 2-х принципах:

- змагальний - організація масових змагань для всіх бажаючих в якості фактора залучення в спортивно-оздоровчі заняття;

- виховно-освітній - педагогічні впливи з метою спортивного виховання та освіти населення.

Підсистема «*Держава*» містить наступні доданки:

1) розмежування повноважень між державними і муніципальними органами управління фізичною культурою і спортом,

2) бюджетне фінансування,

3) організацію спортивно-оздоровчої роботи за місцем проживання,

4) соціально-орієнтовану – спортивно-оздоровчу діяльність.

Підсистема «*Суспільство*» складається з доданків:

1) громадські спортивні організації,

2) добровільні помічники-волонтери,

3) позабюджетне фінансування.

Підсистема «*Технології*» включає в себе:

1) розвиток нетрадиційних видів спорту, фітнесу та активного відпочинку,

2) організацію нових форм масових змагань,

3) розвиток «нових ігор» (вуличного баскетболу, футболу і т.д.),

4) організацію масових змагань з оздоровчого бігу,

5) розвиток нових видів оздоровчо-рекреаційного туризму і відпочинку,

6) проведення спортивно-видовищних шоу,

7) розробку спортивно-рекламної атрибутики,

8) роботу із засобами масової інформації, включаючи Інтернет,

9) підготовку громадських інструкторів з видів спорту.

Одним з найважливіших компонентів будь-якої педагогічної системи є системоутворюючий фактор, тобто такий теоретичний принцип, завдяки якому система відокремлюється від середовища і який забезпечує функціонування системи як єдиного цілого.

У розробленій нами педагогічній системі управління розвитком спорту для всіх системоутворюючим фактором є соціально-педагогічні та біологічні закономірності формування інтересу до спортивно-оздоровчої діяльності.

Інституалізація спорту в якості загальноосвітнього феномена свідчить про те, що існують фундаментальні механізми, що підкріплюють спортивну діяльність і які роблять її необхідною для окремих індивідуумів і людської популяції в цілому.

Дійсно, відомий філософ Н.Н.Візітей відзначає найважливішу здатність спорту моделювати ситуацію людського самовизначення, засновану на ідеї взаємної обумовленості людських здібностей [3].

Однією з необхідних умов психічного здоров'я людської особистості є задоволення потреби у визначенні меж своїх можливостей, пошуку відповідей на запитання «Який Я?».

По суті, відповіді на дане питання можна, поставивши його наступним чином - «Який Я по відношенню до іншого?». Тільки порівнявши свої можливості з можливостями «Іншого» людина може самовизначитися і, в кінцевому рахунку, самореалізуватися.

Порівняння «Я» – «Інший» присутній в якості неодмінного атрибута в будь-якій міжособистісній взаємодії. Однак, саме в спорті дане порівняння екстеріорізовано, перетворене на обов'язкову форму зовнішньої поведінки, доступна розумінню практично кожному індивіду [3].

Таким чином, внутрішня нагальна потреба індивіда визначити межі та можливості свого «Я» є потужним стимулом для залучення в змагальну діяльність.

Вчені В.І. Столяров, В.А. Пономарчук [11] вважають, що зусилля з фізичного самовдосконалення, вдосконалення власної тілесності слід розглядати в якості одного з аспектів загальної культури людини, що діяльність індивіда з самовдосконалення не потребує зіставлення з іншими.

На думку В.А. Пономарчука, самоціль фізичної культури полягає у розвитку, вдосконаленні людини, поза всяких масштабів, тобто у його перемозі над собою. У той же час, самоціль спорту - перемога над іншим, у тому числі і шляхом дослідження вищого спортивного результату, рекорду [11].

Проте, з нашої точки зору, це протиріччя позірне. Адже «перемога над собою» - це перевищення власних попередніх показників, тобто перемога над «колишнім собою», в кінцевому рахунку, перемога над таким же «Іншим».

Ситуація самовизначення відбувається й у випадку взаємодії людини з природою, подолання пустелю, морів, гір і т.д. У даній ситуації екстремальні фактори середовища виступають в якості неперсоніфікованого «Іншого».

З точки зору філософської антропології, найважливішим джерелом внутрішнього розвитку особистості є страждання, яке, на думку філософа К. Вальверде, хоча і містить в собі багато таємничого, в той же час – містить високі людські цінності, які сприяють зростанню і дозріванню

особистості і більш повній досконалості існування [2].

Відомо, що тренування є педагогічний процес штучно організованого стомлення, яке активізує відновлювальні процеси і, тим самим, збільшує функціональні резерви і фізичні можливості людини [2, 9].

Домогтися значних результатів у напрямку фізичного вдосконалення можна, якщо піддавати організм високому ступеню втоми, якого неможливо досягти без зусиль, боротьби і страждань.

Таким чином, розглядаючи спортивну діяльність (змагання та тренування) і пов'язаний з нею ефект «подолання» з точки зору філософської антропології, слід визнати їх позитивний вплив на досягнення більш досконалої реалізації кожної особистості.

Крім філософських і соціальних аспектів, існують і біологічні механізми підкріплення спортивної діяльності. По суті, будь-який спортивний захід засновано на вдосконаленні рухових навичок і фізичних можливостей людини, а роль рухів у правильному функціонуванні організму важко переоцінити.

Зрозуміло, що в процесі еволюції механізм природного відбору дозволяв виживати більш розвиненим в руховому відношенні особинам, тобто вдосконалення фізичних якостей відповідає найважливішим біологічним закономірностям.

На думку В. К. Бальсевича, теорія спортивного тренування є в даний час єдиною науковою концепцією цілеспрямованого формування фізичних можливостей людського організму [1].

Великий фізіолог І. П. Павлов писав: «Тіло людини складається з маси м'язів. Отже, залишити цю частину нашого тіла, історично тренувану, у спокої, не дати їй роботи – це величезний збиток. Це повинно призвести до різкої нерівноваги всього нашого суспільства» [10].

Рухова система відіграє найважливішу роль у встановленні нормальних нейрофізіологічних відносин між різними регуляторними системами мозку - активуючими і гальмівними – і їх закономірне чергування.

Проведені нами раніше дослідження показують участь рухової активності в забезпеченні правильного функціонування «біологічних годин» і чергування станів «активність» – «спокій».

Таким чином, індивід отримує безумовне позитивне підкріплення активності, спрямованої на подолання значних фізичних і психічних навантажень.

Цей механізм може виконувати роль негативного зворотного зв'язку для включення парасимпатичних механізмів і нейтралізації симпатичної реакції на стресовий вплив, а також блокування аферентації.

Даний механізм видається надзвичайно важливим для розвитку спорту для всіх, оскільки інтенсивність позитивних емоційних переживань не залежить від досягнутого результату. Участь у масових змаганнях дозволяє кожному індивіду відчути себе «переможцем», вчинити акт самореалізації, відчути «миті щастя», що є потужним притягуючим стимулом і механізмом залучення у спортивно-оздоровчу активність [9].

Таким чином, системоутворюючий принцип запропонованої педагогічної системи управління розвитком спорту для всіх ґрунтується на визнанні соціально-педагогічних і біологічних закономірностей формування інтересу до спортивної діяльності, що становить загальну сутність спорту вищих досягнень і спорту для всіх.

Педагогічні аспекти спорту для всіх включають в себе:

- розвиток нетрадиційних видів спорту, фітнесу та активного відпочинку,
- організацію нових форм масових змагань,

• розвиток «нових ігор» (вигришного баскетболу, футболу і т.д.),

• організацію масових змагань, оздоровчого бігу,

• розвиток нових видів оздоровчо-рекреаційного туризму і відпочинку,

• проведення спортивно-видовищних шоу,

• розробку спортивно-рекламної атрибутики,

• роботу із засобами масової інформації, включаючи Інтернет,

• підготовку громадських інструкторів з спорту.

Для успішного проведення конкретного спортивно-масового заходу необхідно чітко виявити та опрацювати всі складові заходи. Нехтування одним з доданків може негативно відбитися на успіху всього заходу в цілому.

Доданки спортивно-масового заходу можна представити таким чином:

- спортивний зміст,
- виховно-освітній зміст,
- робота зі спонсорами,
- технічні питання,
- медичне обслуговування,
- забезпечення безпеки,
- торгівля напоями та продуктами харчування,
- прибирання,
- інформаційне висвітлення.

Слід розібрати детальніше кожний доданок.

1. У кожному заході спорту для всіх є елемент змагань. Отже, треба виявити, з яких видів спорту та за якими правилами будуть організовані змагання. Те ж саме відноситься до будь-яких довільних конкурсів.

2. Освітньо-виховний компонент повинен бути присутнім в будь-яких заходах спорту для всіх. Це можуть бути:

- афіші, буклети, листівки з гаслами і закликами, присвяченими даному заходу, з короткою інформацією з даної теми,
- прапори, транспаранти, що створюють радісний, святковий настрій,

- музичний супровід,
- барвісті церемонії відкриття і закриття змагань, нагородження переможців,
- показові виступи і шоу-програма, що демонструє красу і привабливість спорту,
- будь-які форми презентації міських спортивних федерацій і клубів (чим і як можна займатися, як це знайти),
- виступ-звернення знаменитих спортсменів, олімпійців, відомих і авторитетних персон, прямий заклик до занять спортом.

Основна мета освітньо-виховного компонента масових змагань полягає у формуванні потреби у фізичній активності і наданні знань з даної проблематики.

3. Обов'язковою складовою підготовки до проведення спортивно-масового заходу є робота зі спонсорами, яка включає в себе наступні моменти:

- розсилка листів, що роз'яснюють сенс майбутнього заходу та запрошують допомогти у його проведенні, потенційним спонсорам,
- переговори з фірмами та організаціями, які проявили інтерес,
- конкретизація умов надання допомоги, складання договорів про спільну діяльність,
- виконання договорів,
- звіт за договірними зобов'язаннями.

Дуже важливо у цій роботі знайти взаєморозуміння і проявити гнучкість у пошуку взаємоприйнятних варіантів.

4. При підготовці спортивно-масового заходу повинен бути розроблений план інформаційного забезпечення, який включає в себе як попереднє інформування через ЗМІ жителів міста про підготовлюваний захід і запрошення взяти участь, так і репортажі з місця подій, новинні передачі про те, як все проходило.

5. Великий обсяг роботи з підготовки спортивно-масових заходів займає вирішення технічних

питань, до яких можна віднести наступні:

- транспортування обладнання до місця проведення змагань і назад,
- монтаж-демонтаж обладнання,
- підготовка і розмітка майданчиків, дистанцій, трас тощо,
- виготовлення та придбання у разі необхідності відсутнього обладнання,
- залучення до цих робіт тимчасового персоналу і організація їхньої праці.

6. Важливу роль у проведенні масових спортивних заходів відіграє забезпечення медичного обслуговування як для учасників, так і для глядачів. Це питання необхідно вирішувати виділенням машини «Швидкої допомоги», а в разі великих заходів - і 2-3 машин, які повинні охоплювати певні сектори місця проведення заходів.

7. Великі скупчення людей завжди небезпечні з точки зору суспільної безпеки. При проведенні масових спортивних заходів оргкомітет повинен встановити контакт з органами внутрішніх справ міста, забезпечити їх повною інформацією про регламент проведення заходу, узгодити всі необхідні моменти, внести при необхідності поправки в регламент.

8. Найкраще свято буде зіпсованим, якщо його учасники і глядачі будуть мучитися від спраги і голоду. Велике скупчення людей має бути забезпечено адекватним числом тимчасових торгових точок, що пропонують напої та їжу.

9. Заздалегідь має бути передбачена необхідність прибирання території, на якій після проведення заходу залишиться значна кількість сміття.

Можна виділити етапи підготовки та проведення спортивно-масового заходу:

1) підготовчий – проводиться вся попередня підготовка і опрацювання окремих доданків заходу,

2) основний – безпосередньо проведення самого заходу, скоординована діяльність по всіх напрямках,

3) заключний – підготовка всіх видів звітної документації, завершення всіх договірних зобов'язань, підведення підсумків, розсилка листів подяки.

Важливий заключний етап проведення спортивно-масового заходу, яким часто нехтують. Таке просте, як розсилання листів подяки всім, хто взяв активну та сумлінну участь в організації заходу, що показує позитивний вплив на проведення подальших заходів, дозволяє більш цілеспрямовано використовувати ентузіазм і добру волю організаторів.

Висновки

Таким чином, спорт для всіх відіграє важливу роль в зміцненні пізнанні громадян, а також соціалізації молоді та отримання практичного досвіду активного життя.

Визнання самостійної соціальної цінності спорту для всіх і теоретичне обґрунтування єдиної природи спорту, що виявляється в різній мірі і в різних формах у спорті вищих досягнень і в спорті для всіх, обумовлює необхідність розробки педагогічної системи управління розвитком спорту для всіх замість існуючих адміністративно-управлінських схем.

Перспективи подальших досліджень полягають у організації педагогічної системи впливів з метою впровадження ідей здорового способу життя та просування активного способу життя в масову свідомість різних цільових груп.

Література:

1. Бальсевич В.К. Основные положения Концепции интенсивного инновационного преобразования национальной системы спортивного воспитания детей, подростков и молодежи // ТПФК. - 2002. - № 3. - С.2-4.

2. Вальверде Карлос. Философская антропология / К. Вальверде - М.: Христианская Россия, 2000. - 411 с.
3. Визитей Н.Н. Физическая культура личности (проблемы человеческой телесности: методологические, социально-философские, педагогические аспекты) / Н.Н. Визитей - Кишинев: Штиинца, 1989. - 110 с.
4. Волков Л.В. Спорт для всех: концепция спортивного стиля жизни детей и молодежи Украины / Л.В. Волков // Актуальні проблеми розвитку руху "Спорт для всіх" у контексті європейської інтеграції України: матеріали міжнар. наук-практ. конф. (Тернопіль, 24–25 червня 2004 р.). – Тернопіль, 2004. – С. 184–188.
5. Гостев Г.Р. «Спорт для всех» и спорт высших достижений / Г.Р. Гостев // Мат. IV Межд. Научного конгресса «Современный олимпийский спорт и спорт для всех», 16-19 мая 2000. - С.472.
6. Дуркин П. К. К решению проблемы формирования здорового образа жизни населения / П.К. Дуркин, М. П. Лебедева // ТПФК. - 2002. - № 8.-С.2-5.
7. Дутчак М.В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні: дис. ... докт. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення /М. В. Дутчак - К., 2009. – 380 с.
8. Исаев А.А. Спортивная политика / А. А. Исаев - М., 2002.-512 с.
9. Литвиненко С.Н. Педагогическая система управления развитием спорта для всех: дис. ... доктора пед. наук: 13.004 / С. Н. Литвиненко – Нальчик, 2005. – 392 с.
10. Павлов И.П. Рефлекс свободы / И.П. Павлов - СПб, 2001. - С.61-67.
11. Столяров В.И. Гуманистический подход к спортивному воспитанию и спортивной культуре: общая концепция и ее применение к дошкольникам / В.И. Столяров, В.А. Пономарчук - В сб. Гуманистика соревнований. Выпуск 2. Соревнование и спорт в системе гуманистического воспитания детей. - М., 2002. - С.3-226.

